

Badmintoncularda Denetim Odağı Yapılarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi

Eylem GENCER¹, Ekrem Levent İLHAN²

¹ Ahi Evran Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

²Gazi Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi

Araştırma Makalesi

Öz

Bu çalışmanın amacı, badmintoncuların denetim odağı yapılarını bazı değişkenlere göre incelemektir. Araştırma 12 kulüp ve 87 sporcunun katıldığı 2009 yılı Badminton Türkiye Kulüpler şampiyonasında uygulanmıştır. Çalışmaya 2009 yılı Türkiye Kulüpler Şampiyonası'na katılan yaş ortalaması 18.8±3.52 olan 42 milli badmintoncu ve yaş ortalaması 18.71±3.4 olan 14 milli olmayan, toplam 56 badmintoncu katılmıştır. Sporcuların denetim odağı yapılarını ölçmek için Rotter'in (1966) içsellik-dışsallık skalasına dayanılarak Tenenbaum, Furst ve Weingarten (1984) tarafından spora özgü bir biçimde geliştirilen, Hasırcı (1990) tarafından Türkçe' ye uyarlanıp geçerlik ve güvenilirliği yapılan bireysel sporlar için Sporda Başarı Sorumluluğu Ölçeği (SBSÖ) kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde betimsel istatistik yöntemlerinden, bağımsız örneklerde t testi ve korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Bulgular milli badminton sporcularının milli olmayan badmintonculara göre daha içsel denetim eğilimli olduklarını; yani başarı ve başarısızlıklarını daha çok kendi içsel faktörlerine (yetenek, çaba vs.) yüklemlediklerini ($p<0.05$), sporcuların denetim odağı puanlarında yaş değişkenine göre negatif, anlamlı bir ilişki olduğunu ($p<0.05$), sporcuların denetim odağı puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterdiğini ($p<0.05$), sporcuların denetim odağı puanlarının eğitim durumlarına göre farklılık göstermediğini ($p>0.05$), sporcuların denetim odağı ile yarışmacı yılları arasında negatif, anlamlı bir ilişkinin olduğunu ($p<0.05$), haftalık antrenman gün sayısı ve spordan memnuniyet düzeyleri ile anlamsız bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur ($p>0.05$).

Anahtar kelimeler: *Badminton, denetim odağı, sporcu*

Examining Badminton Athletes' Locus of Control According to Some Variables

Abstract

The purpose of this study is to examine badminton athletes' locus of control according to some variables. The research was carried out in Badminton Turkey Clubs Championship where 12 clubs and 87 athletes participated in 2009. 42 national whose mean age 18.8 ± 3.52 and 14 non-national whose mean age 18.71 ± 3.4 totally 56 badminton athletes that participated in Badminton Turkey Clubs Championship in 2009 constitute our research sample. Wingate Sport Achievement Responsibility Scale that was developed by Tannenbaum and Weingarten (1984) and adapted to Turkish by Hasırcı (1990) was used to gather the data. The data were analysed by using the techniques such as descriptive statistics, bivariate correlation and independent samples t test. Results showed that national athletes' locus of control is more internal compared to non-national athletes ($p < 0.05$), there is significant differences in athletes' locus of control points according to age ($p < 0.05$), there is significant differences in athletes' locus of control points according to gender ($p < 0.05$), there is not significant differences in athletes' locus of control points according to education ($p > 0.05$), there is negative and significant relationship between athletes' locus of control and competitor year ($p < 0.05$), there is not significant relationship between athletes' locus of control and number of training day and interest to sport ($p > 0.05$).

Keywords: Badminton, Locus of control, Athletes

Giriş

Sporcular elde ettikleri sonuçları başarı ya da başarısızlıkları, farklı sebeplere dayandırabilmektedirler. Bu durum bireysel farklılıklar temeline dayalıdır. Sporcular için hedeflenen bireysel başarı beklentisi bazen daha çok çalışmayı beraberinde getirirken bazen de yetersizlik ve başarısızlığı kabullenme ile sonuçlanabilir.

Sosyal öğrenme teorisine göre, kişi veya kişilerin belli bir olayın sebebi olarak herhangi bir şeyi göstermesine “yükleme-atfetme” denilmektedir (Şahin, 2002).

Yükleleme kuramının anahtar unsuru algılamadır, kişilere, “önemli başarılarınızı neye bağlıyorsunuz?” diye sorduğumuzda aslında onların algılamaları sorulmaktadır. İnsanları algılamak, sık sık onların iç durumlarına ilişkin çıkarımları gerektirir. Bir kişiyi düşünürken, güdüler, kişilik, heyecanlar ve tutumlarla ilgileniriz. Böylesi çıkarımları sınırlı bir bilgiye dayalı olarak yapmak zorundayız. Bunun nedeni, yalnızca yüz ifadeleri ve mimikleri, geçmiş davranışlardan anımsadıklarımız, kişinin kendi iç durumu hakkında söyledikleri ve benzeri dış işaret ve ipuçlarına ulaşabilmemizdir. Kişinin iç durumuna ilişkin doğrudan bir bilgimiz yoktur. Yalnızca dış ipuçlarına dayalı bilgilere sahibizdir (Freedman, Sears & Carlsmith, 1978).

Yükleleme kuramı, normal insanların toplumsal olayları nasıl algıladıkları üzerinde yoğunlaşır. İnsanların yaptıkları nedensel açıklamalar ya kişiye özgü, kişinin içinde olmaları (heyecanlar, tutumlar, kişilik özellikleri ve yetenek) ya da kişinin dışında olmaları (çevresindeki insanlar, yaptığı iş, şans ve hava koşulları gibi) açısından ele alınırlar. Bunlardan bazıları tutarlı (yetenek, işin gücü gibi) bir kısmı da tutarsızdır (çaba, şans gibi) (Hasırcı, 2000).

Yüklemlleme süreci ile birey, hem kendi davranışlarının, hem diğer insanların davranışlarının hem de algıladığı olayların anlama kavuşturulması ya da yorumlanmasında önemli yere sahiptir. Kişiler, kendi davranışlarını analiz ederek bunların neden ortaya çıktığını belirli hususlara yüklemeler. Bu konuyla ilgili yapılan analizin gerçekçi ve nesnel olması, algılamamanın mümkün olduğu ölçüde hatasız yapılmasına bağlıdır (Eren, 2001).

Spor hayatında yüklemleme, daha çok çeşitli olayların yorumlanması ile ilgili olarak gerçekleşen herhangi bir şeyin sebebi üzerinde çeşitli değerlendirmeler yapılması şeklinde açıklanır. “Ayağım kaydı”, “zemin ıslaktı”, “rakip çok sert girdi”, “hakem görmedi”, “top kaleye girmek istemedi”, “çemberin inadı tuttu”, gibi olumsuz durumları açıklayan değerlendirmeler ile “harikaydık”, “farklı kaçırdık”, “haklı bir galibiyet aldık”, “çok çalışmıştık ve başardık”, “kazanacağımızı biliyorduk” gibi daha çok galibiyet veya başarılı bir sonucun ardından yapılan bu tür değerlendirmeler sık sık duyulmaktadır. Yukarıda verilmiş olan örneklerde birinci grup daha çok dış faktörleri, ikinci grup ise iç faktörleri çağrıştırmaktadır. O halde sporcular, farklı durumlarda farklı yüklemlemelerde bulunabilmektedir. Ya da başka bir deyişle, aynı durumda kazanan, kaybeden veya berabere kalanın yapacağı yorumlar birbirine benzememektedir. Yaşantı açısından bakıldığında durumun açıklanması bu şekilde yapılabilirken, kişileri aynı durumda farklı davranmaya iten sebepler, daha karmaşık bir yapı arz etmektedir (İkizler & Karagözöğlü, 1997).

Spor alanında başarı ve başarısızlığın sporcular tarafından nelere yüklemlendiği aşığıdaki örnekle şöyle açıklanabilir;

Deneyimli iki voleybol oyuncusu deneyimsiz iki voleybol oyuncusuna karşı ikili müsabaka yapmak üzere karşı karşıya getirilmişlerdir. Karşılaşmanın sonucunda, deneyimliler deneyimsizlere karşı oyunu 15-1 ve 15-3 gibi çok açık bir farkla kazanmışlardır. Karşılaşmadan sonra maçı kaybedenler, kaybetmenin nedenlerini içlerinden birinin omzunun incindiği ve şanssız bir günde oldukları şeklinde açıklamışlardır. Oysa maçı kaybedenler aslında, kendilerinin daha yetenekli bir ekip ile oynadıkları gerçeğini görmezler ve kaybetme nedenlerini şanssızlığa ve incinmiş bir omuza yüklemeler. Böyle bir açıklama yapılması kaybedenlerin bilinçaltında egolarını korumaya yöneliktir. Bu onları daha iyi bir voleybolcu yapmasa da kendilerini beğenme duygusunu korumalarına yardımcı olur (Cox, 1987).

Yüklemlleme kuramı motivasyonu kavramaya yönelik bir yaklaşımdır; bu kuram kişilerin olayları anlamaya, açıklamaya ve öngörmeye çabaladıkları ya da uğraştıkları görüşünden hareket eder. Yüklemleme kuramını kullanan araştırmaların pek çoğu insanların ne zaman ve ne için yüklemleme kategorilerini seçtiklerini anlamaya çalışır. Örneğin bir sporcu başarısızlığının nedenini sistematik bir şekilde şanssızlığa bağlıyorsa burada sorumluluğu kabullenmeye karşı bir isteksizlik görebiliriz. Sporcuların genellikle seçtikleri yüklemlemeler, onların motivasyonla ilgili yapılarını ortaya çıkarır, dahası onların algılamalarını değiştirmeye yardımcı olmak amacıyla başarı motivasyonlarına önemli bir etkide bulunur. Bu nedenle yüklemlemeler, bireyin başarı ve davranışlarının

nedenleri konusundaki atıflarıyla çok yakından ilgilidir. Örneğin bazı genç sporcular, başarısızlıklarını doğuştan kazanılmış doğal yeteneklerinin olmamasına yüklemeler, doğuştan kazanılmış doğal yetenek görelisi olarak değişmeyeceğinden bu genç sporcuların branşlarında daha iyi bir düzeye gelebilme yönünde bir değişikliği görebilmeleri zordur. Bunun yanında genç sporcuların başarısız olmalarının nedeni olarak şanssızlık ya da yeteri kadar efor sarf etmedikleri anlayışlarını gözden geçirdiklerinde ve teşvik edildiklerinde bir değişimin olacağı duygusu gelişir, her şeyden önce şanslarının da değişebileceği anlayışına sahip olurlar. Böylece sporcu daha fazla çaba sarf ederek yaptığı spor dalında daha başarılı olma eğilimine girecektir (Hasırcı, 2000).

Kişilik kuramcısı Rotter'e (1966) göre, bireyler uzunca bir süre kontrol edemedikleri bir pekiştirme süreci yaşarlarsa, güçsüz oldukları inancını geliştirirler. Bazı insanlar günlük hayat olayları karşısında, olayların kendi denetimleri altında olduğuna, duruma egemen olduklarına inanırken bazıları da bunun tam tersini düşünürler. Rotter, olayların kendi denetimleri altında olduğuna inananlar ve inanmayanlar olmak üzere bu iki tip insanı ayırt etmiştir. Daha değişik bir anlatımla, başarı ya da başarısızlıkları denetleyen gücün kaynağını birey kendi içinde ya da dışında algılayabilir. Bu gücün kaynaklandığı yere "Denetim Odağı" adı verilmektedir.

Bazıları kendi yetenek ve becerilerinin davranışlarını belirlediğine inanırken (içsel kontrollüler), bazıları da davranışlarının dış etkenlerce (şans, kader vb) belirlenmiş olduğuna inanma eğilimindedirler (dışsal kontrollüler). Bu iki eğilim ve inanç, kişiler için her durumda mutlak değilse de genellikle onların davranışı algılayışlarında belirleyici etkiye sahiptirler (Hasırcı, 2000).

Rotter, denetim odağı kavramını, her ne kadar bir kişilik özelliği olarak tanımlasa da bir tipoloji olmadığını belirtir ve insanların mutlak içsel ya da dışsal inançlı olmayıp, göreceli olarak daha çok içsel ya da dışsal denetim eğilimli olduklarını vurgular (Kurt, 1988).

Denetim odağı eğilimlerinden birinin ya da diğerinin kişide ağırlık kazanmış olması, yaşamda karşılaştığı birçok durumda, kişinin yüz yüze kaldığı davranışsal seçeneklerden hangisini yeğleyeceği üzerinde etkili olacaktır. Örneğin, bir sporcu yarışmada alacağı başarı ya da başarısızlığı kendi çabalarıyla bağlantılı olarak algılamıyorsa ve yarışma sonucunun yalnızca değerlendiricilerin ve dış koşulların inisiyatifine bağlı olduğuna inanıyorsa, bu onun antrenmanlarda çalışmak ya da çalışmamak seçeneklerinden büyük bir olasılıkla ikincisini seçmesine neden olacaktır. Böyle bir sporcu en azından çaba harcamayı gereksiz bulacaktır (Hasırcı, 2000).

Kişilerin olayları nasıl algıladıklarını (sporcuların başarılı, başarısız sonuçları nasıl algıladıkları) ortaya koymak denetim odağının tüm diğer yaşam alanlarında olduğu gibi sportif alanda da bir başarıyı öngörme gücünün olduğunu göstermektedir. Zaten bu alanda yapılmış olan çalışmalara baktığımızda, denetim odağının başarıyı öngörmedeki önemini ne kadar büyük olduğunu görebilmemiz hiçte zor olmayacaktır. Sporun farklı alanlarında yüklemleme kuramının araştırılması sırasında bazı farklı hipotez, model ve kuram geliştirilmiş, tüm bu farklı yaklaşımlarda ortak hedef; bir yarışma sonucunda

başarı-başarısızlığa neden olan öğelerin sporcu ve antrenörler tarafından algılanma biçimini belirlemektir. Başarı ve başarısızlığın nedenlerinin sporcular tarafından nasıl algılandığının bilinmesi sporcuların bir sonraki yarışmada daha başarılı olmak için ortaya nasıl bir performans koyacaklarını öngörebilmek için yararlı bilgiler sağlayacaktır.

Bu bağlamda araştırma, son yıllarda kulüpleşme ve sporcu sayısındaki artış ile ön plana çıkan badminton branşındaki üst düzey sporcuların denetim odağı yapılarının bazı değişkenlerle ilişkisini inceleme amacına odaklanmıştır.

Yöntem

Araştırma 12 kulüp ve 87 sporcunun katıldığı 2009 yılı Badminton Türkiye Kulüpler şampiyonasında uygulanmıştır. Çalışmaya 2009 yılı Türkiye Kulüpler Şampiyonası'na katılan yaş ortalaması 18.8 ± 3.52 olan 42 milli badmintoncu ve yaş ortalaması 18.71 ± 3.4 olan 14 milli olmayan, toplam 56 badmintoncu katılmıştır.

Sporcuların denetim odağı yapılarını ölçmek için Rotter'in (1966) içsellik-dışsallık skalasına dayanılarak Tenenbaum, Furst ve Weingarten (1984) tarafından spora özgü bir biçimde geliştirilen, Hasırcı (1990) tarafından Türkçe'ye uyarlanıp geçerlik ve güvenilirliği yapılan bireysel sporlar için Sporda Başarı Sorumluluğu Ölçeği (SBSÖ) kullanılmıştır.

Veriler SPSS 17.0 programında değerlendirilmiş, elde edilen verilerin analizinde betimsel istatistik yöntemlerinden, korelasyon analizi ve bağımsız örneklemelerde t-testi'nden yararlanılmıştır.

Bulgular

Araştırmada badmintoncuların denetim odağı yapıları bazı değişkenlere göre incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar tablolar halinde aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1. Milli olan ve milli olmayan badmintoncuların denetim odağı puanlarının karşılaştırılması

Milli olma durumu	N	\bar{X}	ss	t	p
Milli Sporcu	42	77,42	8,67	2,316	0.024*
Milli Değil	14	71,14	9,15		

*p<0.05

Badmintoncuların denetim odağı yapılarının milli olma ve milli olmama durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek için bağımsız örneklemelerde t-testinden yararlanılmıştır. Tablo 1'de de görüldüğü gibi milli badmintoncuların denetim odağı puanları milli olmayanlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksektir (p<0.05). Elde edilen sonuçlara bakılarak milli olan badmintoncuların milli olmayanlara göre daha içsel denetim eğilimli oldukları söylenebilir.

Tablo 2. Badmintoncuların denetim odağı puanlarının cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılması

Cinsiyet	N	\bar{X}	ss	t	p
Erkek	32	73,06	8,67	-2,803	0,007**
Kadın	24	79,58	8,62		

**p<0.05

Sporcuların denetim odağı yapılarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için bağımsız örneklerde t-testi kullanılmıştır. Tablo 2’de görüldüğü üzere kadın sporcuların denetim odağı puanları erkek sporculara göre anlamlı derecede daha yüksektir (p<0.01).

Tablo 3. Badmintoncuların denetim odağı puanlarının eğitim durumu değişkenine göre karşılaştırılması

Eğitim Durumu	N	\bar{X}	ss	t	p
Lise	28	77,71	11,55	1.540	0.129
Üniversite	28	74	5,41		

Sporcuların denetim odağı puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için bağımsız örneklerde t testi kullanılmıştır. Tablo 3’de görüldüğü üzere sporcuların denetim odağı puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir (p>0.05).

Tablo 4. Badmintoncularının denetim odağı puanlarının yaş değişkeni ile ilişkisi

		Yaş	Denetim Odağı
Yaş	Pearson korelasyon	1	-,427**
	P		,001
	N	56	56
Denetim Odağı	Pearson korelasyon	-,427**	1
	P	,001	
	N	56	56

** Korelasyon 0.01 seviyesinde anlamlıdır.

Sporcuların denetim odağı ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek için korelasyon analizi kullanılmıştır. Tablo 4’de görüldüğü üzere sporcuların denetim odağı puanları ile yaş değişkeni arasında negatif, orta düzeyde anlamlı ilişki vardır (r=-0.427, p<0.01).

Tablo 5. Badmintoncularda denetim odağı ve yarışmacı yılı değişkeni ilişkisi

		Yarışmacı Yılı	Denetim Odağı
Yarışmacı Yılı	Pearson korelasyon	1	-,413**
	P		,002
	N	56	56
Denetim Odağı	Pearson korelasyon	-,413**	1
	P	,002	
	N	56	56

** Korelasyon 0.01 seviyesinde anlamlıdır.

Badmintoncularda denetim odağı ve yarışmacı yılı değişkeni ilişkisini incelemek için korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Tablo 5’de görüldüğü üzere sporcuların denetim odağı yapıları ile yarışmacı yılları arasında negatif, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0.01$). Bulgulara bakılarak sporcuların yarışmacı yılları arttıkça denetim odağı puanları düşmektedir denilebilir (dışsal eğilim).

Tablo 6. Badmintoncularda denetim odağı ve haftalık antrenman gün sayısı değişkeni ilişkisi

		Antrenman Gün Sayısı	Denetim Odağı
Antrenman Gün Sayısı	Pearson korelasyon	1	,201
	P		,138
	N	56	56
Denetim Odağı	Pearson korelasyon	,201	1
	P	,138	
	N	56	56

Badmintoncularda denetim odağı ile haftalık antrenman gün sayısı değişkeni ilişkisini incelemek için korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Tablo 6’da görüldüğü üzere sporcuların denetim odağı yapıları ile haftalık antrenman gün sayısı değişkenleri arasında pozitif, düşük düzeyde ve anlamsız bir ilişki bulunmuştur ($p > 0.05$).

Tablo 7. Badmintoncularının denetim odağı puanlarının yaptıkları spordan memnuniyet düzeylerine göre karşılaştırılması

Memnuniyet düzeyi	N	\bar{X}	ss	t	p
Çok memnun	48	76,25	9,67	2.672	0.436
Orta düzeyde memnun	8	73,5	4,44		

Badmintoncuların denetim odağı yapılarının spordan memnuniyet düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımsız örneklemlerde t testinden yararlanılmıştır. Tablo 7’de görüldüğü üzere sporcuların denetim odağı puanlarında spordan memnuniyet düzeylerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Tartışma ve Sonuç

Araştırmamızda milli olan ve milli olmayan sporcuların denetim odağı yapılarında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı araştırılmış, milli olan badmintoncuların milli olmayan badmintonculara nazaran daha içsel denetim eğilimli oldukları saptanmıştır.

Geçmişteki yaşantı ve deneyimlerin, sporcuların sonuca yönelik yaptıkları yüklemelerde belirleyici bir unsur olduğu bilinmektedir. Sporcuların sabit ve değişken yüklemeleri geçmişteki deneyimlerden etkilenebilmektedir. Sürekli başarılı ya da süresiz başarısız olma durumunda, genellikle sabit (yetenek gibi) faktörlere yüklemeye yapıldığı görülebilir. Diğer yandan, başarıyla sürdürülen bir durumun ardından başarısızlık alınması ya da tersi bir durumda, yani başarısızlıkla sürdürülen bir durum ardından başarılı bir sonucun alınması ise daha çok değişken (çaba, şans) faktörlere yüklenilebilir. Arka arkaya alınan mağlubiyetler sonrasında sporcunun sürekli dış faktörlere yüklemeye yapması, sporcuyu “öğrenilmiş çaresizlik” içine sokabilir (İkizler & Karagözoğlu, 1997).

Bazı sporcular pekiştiricileri kendi aksiyonlarının bir sonucu olarak görürken, bazıları ise dış faktörlerin sonucu olarak görmektedir. Dış denetimli olan sporcular, iç denetimli olanlara göre daha az çalışma eğilimi göstermektedir. Çünkü bu sporcular, başarıda kendinin payı olmadığına inanmaktadır. Elde edilen sonuçlar kendisinin doğrudan etkisine açık olmayan dış faktörler sayesinde belirlenmektedir. Farklı yaşantıların pekiştirme değeri, eğer pekiştiriciler birbirine denk ise aynı olmaktadır. Bu da pekiştiricilerin hiyerarşik bir yapı gösterdiğini ve karmaşık bir durumda olduğunu göstermektedir. Örneğin, çoğu sporcu sosyal kabul görme ihtiyacına sahiptir (beklenti). Sporda başarı elde etme, çoğu zaman bu ihtiyacın (beklentinin) karşılanması için yeterli olabilmektedir. Bunun tersi olduğu bir durumda ise, yani aynı beklentisi düşük olan bir sporcuda, dolambaçlı yollar veya kazanmak için her şeyi yapma gibi davranışlar görülmeyecektir (İkizler & Karagözoğlu, 1997).

Mc Auley, Russel & Gross (1983) uyguladıkları testlerden aldıkları cevapları şu üç boyutta düzenlemişlerdir. Bunlar; bölgesellik, tutarlılık ve kontrol edilebilirliktir. Bunun yanında araştırmalarında başarılı olanları başarısız olanlara oranla daha fazla içsel eğilimli, tutarlı olmayan ve kontrol edilebilir nedenleri açıkladıklarını ortaya koymuşlardır. Araştırmalarında, başarı ve başarısızlığın içsel denetim faktörüne yoğunlaşmasının olumlu olduğunu varsaymışlardır.

Farklı spor dallarında yapılan bir araştırmada Lefebvre (1979) cimnastik, yüzme ve serbest cimnastik bayan ve erkek sporcularının başarılarını içsel faktör olan yetenek ve çabaya, başarısızlıklarını dışsal faktör olan işin güçlüğü ve şanssızlığa bağladıklarını ortaya koymuştur.

Auvergne (1983) erkek ve bayan kayakçılarda yapmış olduğu araştırmasında ortalamanın üstündeki performans düzeyinin, yani başarının içsel nedenlere, başarısızlığın ise dışsal nedenlere dayandırıldığını gözlemlemiştir.

Hasırcı & Koç (1995) yapmış oldukları araştırmada, spor kulüplerinden 61 güreşçi ile 9 kız ve 11 erkek toplam 20 okçu üzerinde, sporcuların başarı ve başarısızlıklarını nasıl algıladıkları ve bunu ne şekilde açıkladıkları ortaya koyulmak istenmiştir. Bu araştırma sonucunda, bireysel spor dalları ile uğraşan iki farklı spor dalı sporcularının başarı ve başarısızlıklarını içsel nedenlerle açıkladıkları saptanmış ve güreş sporu ile uğraşanların, okçuluk sporu ile uğraşanlara göre denetim odağı puanları daha yüksek çıkmıştır.

Yukarıdaki açıklamalarda belirtildiği gibi geçmişteki yaşantı ve deneyimlerin, sporcuların sonuca yönelik yaptıkları yüklemelerde belirleyici bir unsur olduğu bilinmektedir. Milli sporcu olma durumunun milli sporcu olmama durumuna göre başarıyı daha fazla temsil ettiği savından hareketle milli sporcuların milli olmayan sporculara göre daha içsel denetim eğilimli oldukları; yani kendi başarı durumlarını açıklamada daha çok kendi yetenek, çaba ve gayretlerini işaret ettikleri diğer çalışmalarda elde edilen bulguları da doğrular biçimde araştırmamızda karşımıza çıkmıştır.

Araştırmamızda sporcuların yaşları ile denetim odağı puanları arasında negatif, anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Işık (2005) oryantiring sporcularında yaptığı araştırmasında yaş olarak büyük olan sporcuların daha genç sporculara göre daha düşük puanlar aldığını tespit etmiş ama farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığını belirtmiştir. Hasırcı (1995) yaptığı araştırmasında sporcuların yaşları ile denetim odağı yapıları arasında anlamlı bir ilişki tespit etmemiştir.

Araştırmamızda cinsiyet değişkenine göre sporcuların denetim odağı puanlarında anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Bayan sporcuların denetim odağı puanları erkek sporculara göre daha yüksektir. Işık (2005) oryantiring sporcularında yaptığı araştırmasında da bayan sporcuların erkek sporculara göre daha yüksek puanlar aldığını bulmuştur. Bozyiğit (2001), Mark vd. (1984) voleybolcular üzerinde yaptıkları araştırmada cinsiyet faktörüne göre sporcuların denetim odağı puanlarında anlamlı farklılık tespit etmemişlerdir. Elde edilen bulgulara bakıldığında bireysel sporlarda anlamlı farklılıklar tespit edilmiş, takım sporlarında ise anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir. Takım sporları ve bireysel sporların bu farklılığın nedeni olduğu düşünülebilir.

Araştırmamızda sporcuların denetim odağı puanlarının eğitim düzeylerine göre anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Işık (2005) oryantiring sporcularında yaptığı araştırmasında benzer sonuçlara ulaşmıştır.

Araştırmamızda sporcuların denetim odağı puanlarında yarışmacı yıllarına göre negatif, anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bozyiğit (2001) araştırmasında voleybolcuların yarışmacı yılı arttıkça daha içsel denetimli olduklarını bulmuştur. Bu durumun da yarışmacı yılın artmasına bağlı olarak tecrübe ve deneyimdeki artıştan kaynaklandığı savunmuştur. Işık (2005) araştırmasında sporcuların yarışmacı yılına göre denetim odağı puanlarında anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Gencer (2008) güreşçiler üzerinde yaptığı araştırmasında denetim odağı ile yarışmacı yıl arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır. Sporcuların yarışmacı yıllarının artması ile birlikte tecrübe ve deneyimlerinin de arttığı

bilinmektedir. Fakat sporcuların yarışmacı yıllarının artmasının onların spor yaşantılarındaki karşılaştıkları durumları tutarlı biçimde sadece kendi içsel faktörlerine ya da dışsal faktörlere atfetmeleri anlamına gelmediği düşünülmektedir. Araştırmalarda elde edilen farklı sonuçların bu temele bağlı olarak ortaya çıktığı düşünülmektedir.

Araştırmamızda sporcuların denetim odağı puanlarının haftalık antrenman gün sayısına göre farklılık göstermediği bulunmuştur. Bozyiğit (2001), haftalık antrenman gün sayısı ile haftalık ortalama antrenman saatine göre denetim odağı puanlarında anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Işık (2005), araştırmasında haftalık ortalama antrenman saatine göre denetim odağı yapılarında anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Gencer (2008) güreşçiler üzerinde yaptığı araştırmasında denetim odağı ile sporcuların antrenman gün sayısı arasında anlamlı bir ilişki saptamamıştır. Haftalık antrenman sıklığının sporcularda performansı etkileyen bir faktör olduğu bilinmektedir. Fakat antrenmanlara sık aralıklarla ya da nadir aralıklarla iştirak eden sporcuların spor hayatlarındaki her durumu içsel ya da dışsal kaynaklı olarak atfetmesini beklemenin doğru olmadığı düşünülmektedir. Müsabakalarda aldıkları başarı ya da başarısızlıkları açıklamada antrenman gün sayısını, yetersiz antrenman ya da yeterli antrenman yapmaya bağlı olarak başarı ya da başarısızlıklarının nedeni olarak algılayabilecekleri; fakat bu durumu tüm spor yaşantılarına yaymalarının beklenemeyeceği düşünülmektedir. Elde edilen bulguların bu temele dayandığı düşünülmektedir.

Araştırmamızda sporcuların denetim odağı puanlarında spordan memnuniyet düzeylerine göre anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Hasırcı (2000), araştırmasında da bireysel spor dallarında (atletizm, jimnastik, eskrim, kayak) yapılan spor dalından memnun olma düzeyine göre, sporcuların denetim odağı puanlarında anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Gencer (2008) güreşçiler üzerinde yaptığı araştırmasında denetim odağı spordan memnuniyet düzeyi arasında anlamlı bir ilişki saptamamıştır. Uğraş verdiği sporu severek yapan bireylerin yaptığı spor dalından memnun olmayanlara göre daha başarılı sonuçlar almaları olasıdır; fakat sporcuların yaptığı spor dalından çok memnun olması ya da hiç memnun olmamasının sportif deneyimlerini açıklamada tutarlı olarak sadece içsel ya da dışsal faktörleri belirtmeleri anlamını taşımadığı, sporcu kendisini yetenekli görüyor ve aynı zamanda yaptığı sporu çok seviyor olasılığı ile sporcu kendisini yeteri kadar yetenekli görmüyor ama yaptığı sporu çok seviyor olasılığının her daim mümkün olduğu düşünülmektedir. Araştırma sonuçlarına yönelik yapılan yorumların etkililiği için ek çalışmalara ihtiyaç duyulduğu açıktır.

Kaynaklar

- Auvergène, S.** (1983). Motivation and casual attribution for high and low achieving athletes. *International Journal of Sport Psychology*, 14(2), 85-91.
- Bozyiğit, E.** (2001). *Üniversite I. lig voleybol oyuncularında denetim odağı ile başarı ve başarısızlık ilişkisinin araştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
- Cox, R. H.** (1987). *Sport psychology concepts and applications*. Dubuque: IOWE.
- Eren, E.** (2001). *Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Freedman, J. L, Sears, D. O. ve Carlsmith, J. M.** (1978). *Social psychology*. NJ: Prentice-Hall.
- Gencer, E.** (2008). *Yıldızlar kategorisi erkek güreşçilerde denetim odağı, benlik saygısı ve başarı ilişkisi: Ege bölgesi yıldızlar ligi örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Hasırcı, S.** (2000). *Sporda denetim odağı*. Ankara: Bağırğan Yayınevi.
- Hasırcı, S. ve Koç, Ş.** (1995). Elit düzeyde güreş ve okçuluk sporu yapan kişilerde denetim odağına ilişkin bir araştırma. *Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(3), 7-26.
- Işık, E. B.** (2005). *Oryantiring sporcularında denetim odağı ile başarı ve başarısızlık arasındaki ilişkinin araştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
- İkizler, C. ve Karagözoğlu, C.** (1997). *Sporda başarının psikolojisi*. İstanbul: Alfa Basım Yayım.
- Kurt, C.** (1988). *Çocuklarda denetim odağı ölçeği uygulaması* (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Lefebvre, L. M.** (1979). Achievement motivation and casual attribution male and female athletes. *International Journal of Sport Psychology*, 10(1), 31-41.
- Mark, M., Mutrie, N., Brooks, D. R. ve Harris, D. V.** (1984). Casual attributions of winners and losers in individual competitive sports toward a reformulation of the self-serving bias. *Journal of Sport Psychology*, 6(2), 184-196.
- Mc Auley, E. ve Gross, J. B.** (1983). Perceptions of causality in sport: an application of the causal dimension scale. *Journal of Sport Psychology*, 5(1), 72-76.
- Rotter, J. B.** (1966). Generalized expectations for Internal versus external control reinforcement. *Psychological Monographs*, 80(1), 1-28.
- Şahin M.** (2002) *Beden eğitimi ve sporda temel kavramlar sözlüğü (1. Baskı)*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tenenbaum, G., Furst, D. ve Weingarten, G.** (1984). Attribution of Causality in Sport Event: Validation of the Wingate Sport Achievement Responsibility Scale. *Journal of Sport Psychology*, 6(4), 430-439.